

razumjeti. Ili bi stao težiti za stvarima, koje nije Bog za tebe odredio. Jer samo Bog može učiniti, da neka duša opći s njime na onaj tajnoviti način, koji nastoje opisati katolički mistici.

A škodilo bi ti, kad bi se mašao djela lažnih mistika, da tako dodeš do općenja s Bogom. Baš u današnje vrijeme širi se uvelike lažna mistika u oblicima budizma, teosofije, religije unutrašnje svijesti o Bogu i t. d. Ali Bog, koga se u pomenutim stvarima traži, jest ili svijet, priroda sama sobom, svemir ili drago Ja. Duh nijekanja služi se prerasličitim sredstvima, da duše odvede od pravoga Boga. Danas, kad je težnja za Bogom i religijom zahvatila i mnoga nevjernička srca, hoće lažac od iskona da i tu težnju navrati na lažan put. U lažnoj mistici traži doduše čovjek čestoput i svoga Boga, ali nalazi samo stvora — dakako u ovom ili onom političkom, romantičkom, filozofskom ili pače magičkom, okultističkom obliku. Pravi kršćanin treba da se stoga drži u svom molitvenom životu i što je s time u vezi razuma i objavljene nauke, kako se nalazi u sv. Pismu i u katoličkoj i apostolskoj predaji.

LJUDEVIT WINDTHORST.

(1812.—1891.)

Na početku njemačkoga t. zv. kulturnoga boja rekao je svesilni tada kancelar Bismarck: „U Canosu nećemo nikad!“ Da je ipak išao u Canosu, zasluga je umnih i čeličnih vođa njemačkih katolika, a među tim vodama ističe se „mala ekscelenca“ Windthorst. Svijetlo je ugledao 17. siječnja 1812. u hanoverskom seocu Osterkappelnu (kod Osnabrücka), gdje mu je otac bio upravitelj imanja stare i ugledne

ličkom

S P

katoličke obitelji v. Droste-Vischering. Svršivši odlično pravne nauke primi državnu služau, a domala se dade i na političko polje. G. 1849. bi izabran u drugu komoru hanoverskog staleškog sabora, kojemu bude 1851. i predsjednik. U jeseni iste godine postade ministrom pravosuđa. To je prvi katolik, koji je zasio na ministarsku stolicu u protestantskom Hannoveru, gdje su se na visoka mjesta mogli da uspnu tek protestanti i to gotovo samo sinovi aristokracije. A Windthorst nije bio katolik po samom krštenju! Već ova činjenica razotkriva snagu duha i volje budućega vojvode katoličkog, koji će se na očigled svijetu uhvatiti u koštac sa „željeznim kancelarom“ i iznijeti pobjedu.

Ugledni protestanti držahu, da Bismarcku, koji je svladao dvije katoličke velike vlasti, ne će moći da odoli Crkva pruska lišena svih vanjskih sredstava. Jedan je protestant visoka položaja izjavio: „Ja ću prijeći na katolicizam, ako Crkva podnese tu borbu“. I ona ju je podnijela, a to ponajviše umnim vodstvom Windthorstovim i nastojanjem Centruma, kojemu je on bio na čelu.

Skoro iza aneksije Hanovera sreo staroliberalni vođa v. Bincke nekog bivšeg parlamentarca, koji će ga upitati o novim berlinskim prilikama, a Bincke mu izjavi: „Znate li, koji su sad u nas najpametniji ljudi? To su vam tri anektirana Hanoverca: jedan je Benningsen, taj je vrlo pametan; drugi je Miquel, taj je pametniji od prvoga; treći je Windthorst, a taj je pametniji od obadvojice zajedno“. — Iza aneksije gdje koji se Hanoverci ogorčeni povukoše iz političkog života. Windthorst ih je isporođivao s čovjekom, koji drži, da je željeznicu davao izumio, i kad kraj njega juri vlak, svaki put viče: „Protestujem!“ „Ja,“ reče Windthorst, „ne stanem s kraja da protestujem, nego se uspnem na lokomotivu i kušam da ju upravim, kamo ja hoću“. I on se dade izabrati u sjeveronjemački parlamenat i u pruski sabor.

Pruski ustav od god. 1850. priznavaše u § 15. Crkvi samostalnost i samoupravu. Bismarck, pošto je pobijedio Francusku i ujedinio Njemačku, ne htjede da prizna Crkvu faktorom ravnopravnim državi, nasuprot je htjede skučiti pod državu, koja je po Hegelovim nazorima izvor svega prava. Ako se pravo uzme, u „kulturnom“ boju išlo se za djelomičnom dekristijanizacijom njemačke Crkve. Borba bijaše nejednaka. U jednom taboru željezni kancelar sa silnim aparatom moćne i ponosne države, uza nj pokorna većina u parlamentu pa nebrojene novine, koje ne običavahu birati duševnog oružja; k tomu dodaj sveučilišne profesore, koje već davno biraše i namještaše država, dakle protestantski ministri. U malom je kakoličkom taboru: živa svijest prava i pravice, sloga i povjerenje u vrsne vođe.

Borbu je zapodio Bismarck u pruskom parlamentu na početku godine 1872. debatom o nadzoru škola. Windthorst je zastupao grad Meppen. Kako je već tada uživao velik ugled, a nije se bio još priključio nijednoj stranci, nazivahu ga od šale „meppenska frakcija“. Dne 30. siječnja započe govornički dvoboj između Windthorsta i Bismarcka. Bismarck je pokušao da svog protivnika ocrni pa se nije žacao da ga denuncira s tobožnje nelojalnosti nastojeć u isti mah i oko toga, da bi se Centrum s Windthorstom raskrstio. Windthorst mu je muževno odgovorio, a isto tako i vođa Centruma v. Mallinkrodt, koji reče i ovo: „Mi se ponosimo, što imamo u svojem kolu tako vrsna člana, kakav je zastupnik meppenski (Živio!); gospodo, anektirali su biser, a mi smo tom biseru podali pravi okvir (Izvršno! u centrumu. Velika dugotrajna veselost). A nemojte misliti, da smo tek mi toga ukusa u zemlji. Budite uvjereni, malo je imena, koja bi diljem zemlje, pa i staropruskih pokrajina bila tako popularna, kao ime meppenskoga zastupnika!“ (Tako je! u centrumu. Gibanje). Sa svih je strana slao katolički narod izjave, kojima odobravaše rad svojih vođa.

Bismarck otevši Crkvi nadzor nad školama dade umetnuti u § 15. pruskoga ustava na oko neznatan dodatak, po kojem je Crkva podvrgnuta državnom nadzoru, u isti bi mah bila i samostalna i nesamostalna. Protivurjeđe bijaše očito, pa stoga domala ukinuše cijeli § 15. Sad su se mogli po volji stvarati zakoni na zator katoličke Crkve, pa su se taki zakoni s grozničavom brzinom i stvarali a dašto i provodili. Pruska je država posegnula čak i za disciplinarnom vlašću Crkve katoličke pa je skidala biskupe a na njihovo mjesto postavljala svjetovne činovnike. U bitnost je Crkve zasijecao § 1. od 12. svibnja 1872.: „Crkvenu disciplinarnu vlast nad klerom smiju vršiti samo njemačke crkvene oblasti“. Dakle papa nema vlasti u Pruskoj! Protestantски „liberalizam“ osobitu je nesnosljivost pokazivao prema katoličkim redovima i redovničkim zadrugama ometajući dijelom ili sasvim njihov rad, tjerajući tisuće najvrednijih ljudi iz vlastite domovine.

Njemački katolici nisu se dali šale vrijedati i tiranizovati u najsvetijim svojim osjećajima, već organizovaše snažan pasivan otpor. Katoličko svećenstvo uz rijetke zuzetke divno ponijelo; zato ga državna vlast proganjaše, pa je mnogo svećenika moralo u zatvor. I biskupe je Bismarck dao apsiti, a postupalo se s njima proti svakom pravu. Mnoge župe ostadoše bez svećenika, a ljudi umirahu bez sakramenata.

Kad su u Berlinu spoznali, da se sve navale odbijaju o vjernost katoličku, odlučise ukrotiti svećenstvo glađu. To se imalo da poluči zakonom od 22. travnja 1875. („Brodkorb-Gesetz“), kojim se ukinula plaća katoličkom kleru. Opet nova nepravda! Država je bila dužna da plaća svećenstvo, jer je to bila tek neznatna odšteta za imutak, što ga je država Crkvi otela.

Već 26. svibnja g. 1873. odupriješe se nasilju pruski biskupi skupnom izjavom upravljenom državnom ministarstvu, gdje kažu: „Mi ne možemo da surađujemo u izvršivanju zakona objavljenih 15. o. mj. Ovi zakoni krnje prava i slobodine, koje pripadaju Crkvi Božjoj - po Božjem određenju . . . Načelo poganske države, da su državni zakoni zadnje vrelo svega prava, a Crkva da ima samo ona prava, koja joj dâ zakonodavstvo i državni ustav, toga načela Crkva ne može priznati, a da ne porekne božanstva Kristova i božanstvenosti njegove nauke i ustanove te da ne učini i samo kršćanstvo ovisno o samovolji ljudskoj . . . S toga razloga ne možemo da se pokorimo ni onim odredbama pomenutih zakona, na koje je Crkva pristala posebnim ugovorima svete Stolice u raznim državama; inače bismo priznali državni kompetenciju, da odlučuje jednostrano u crkvenim stvarima“. — Ravno godinu dana iza te muževne izjave umrije glavni vođa Centruma Herman v. Mallinkrodt, a nasljednikom mu bude u cijeloj Njemačkoj Windthorst. Geslo mu bijaše: Za istinu, pravo i slobodu. Za ovo je troje radio neumorno do posljednjeg daha, a nije mu u tom radu bilo ravna na političkom i parlamentarnom području gledaš li ispravnost načela ili poznavanje ustava i zakona ili bistrinu uma, s kojom bi se odmah snašao i u zamršenim prilikama. Usto je branio svačije pravo i slobodu ne gledajući koje je tko vjere ili stranke, pa je i ova širina srca i pogleda mnogo pridonijela onom općem štovanju i ugledu, što ga uživaše u svih stranaka. Lasno je onda shvatiti, da su ga katolici s pouzdanjem slijedili i onda, kad pokadšto nisu jasno razabirali, kuda ih vodi njihov čelični vođa.

Windthorst bijaše vrlo zanimiva pojava u parlamentu. Ugledan ga član Centruma opisuje dvako: „Gledajući ga gdje stoji na svojem mjestu s desnicom u prsluku i oborene glave, držao bi čovjek, da jedva pazi na raspravljanje. Kadšto tek koji lak trzaj u licu

ili zgodna primjedba odavaše, da prati raspravu. Pa kako ju je pratio! Ništa mu ne bi izmaklo. Pamćenje mu bijaše, reka bih, čudesno te je mogao šestsatnu raspravu u tančine zapamtiti pa onda na kraju doskočito i snažno obračunati s predgovornicima, ma da ne bi nikad ni slova zabilježio. U tom mu nije bilo premca. Kanda su mu se radi slabosti očiju sluh i pamćenje tako izoštrili, da se slušatelji ne bi mogli dosta načuditi“.

Napokon je kucnuo čas, kad je Bismarck spoznao, da ga je nasilna njegova i nepravedna politika dovela u ćor-sokak. Valjalo se nagoditi sa svetom Stolicom. Centrum i njegovi vođe znadijahu, da im je sveta dužnost pokoriti se namjesniku Kristovu, makar im se činilo, da bi trebalo gdje koje stvari drukčije urediti: i oni se pokoriše. Stoga je Windthorst već 11. prosinca 1878. izjavio u zastupničkoj komori: „Prva izjava, koju činim i uz koju pristaju ne samo moji ovdje nazočni drugovi nego i svi koliki pravi katolici zemlje (nemir lijevo), evo je ova: Ako se postigao sporazum između državne vlade i kurije, mi ćemo ovaj sporazum pozdraviti s Tedeumom. (Živio! u centru). Bez pogodbe ćemo se i sasvim pokoriti dotičnim ugovorima pa i onda, ako bismo smjeli držati, da je zarad mira učinjeno previše koncesija državi. (Živio! u centru). Što se pak tiče našeg držanja u političkim pitanjima, mi ćemo postupati po svojem čvrstom uvjerenju; unaprijed izjaviti, kako ćemo u pojedinom slučaju glasovati, to bi bilo nerazložno, jer mi onih pitanja još i ne znamo . . .“

U vrlo se teškom i opasnom položaju našao Centrum g. 1887., kad je pruska politika pokušala, da preko Rima privuče Centrum na svoju stranu u pogledu vojnih zakonskih osnova. Pruska se nadala, da će ili svoju svrhu polučiti ili bar posijati razdor u katoličkim redovima, dakle uništiti Centrum. U najnezgodniji čas po Windthorsta objelodanila se nota kardinala Jacobinija. Windthorst ju je prvi put ugledao

u novinama, što ih je kupio 5. veljače (1887.) na kolodvoru u Hanoveru, kad je polazio u Köln na veliku skupštinu Centrumovu. Vozeći se u vlaku sastavio je bojnu osnovu. Govor, što ga je sutradan u Kölnu izrekao, najveće mu je remek-djelo za svega njegova javnoga rada. Dokazao je, kako papa želi, da Centrum dalje postoji i da dosadani članovi ostanu u njemu; a pešto je razložio, kako Bismarckova politika ide za tim, da uništi Centrum, završi: „Gospodo! Držim, da ćemo mi pomrsiti nastojanje onih, koji idu za tim, da rastepu Centrum, a Centrum će postojati i onda, kad nas, koji smo sad u njemu, već davno bude krila crna zemlja. Šta danas vidim i čujem, napunja me nadom, da ćemo iz ove paklene borbe izaći neozlijeđeni. Desi li se pak drukčije, onda, gospodo, podignite Centrumu spomenik i na njemu napišite:

Od neprijatelja nigda svladan,

Ali od prijateljâ ostavljen.

Von den Feinden nie besiegt,

Aber von Freunden verlassen.“

(Burni povici: Nikad! Nikad!) „Dakle, gospodo, od prijatelja nikad ne ostavljen (Povici: Ne! Ne!). S tom se čvrstom nadom od vas praštam . . . Kako god teške bile prilike, nek smo mi vjerni sebi samima i stvari, koju zastupamo, i Bog će biti s nama. Jer za čim mi u prvome redu idemo, stvar je Božja . . .“

Centrum ne bi nikad bio izašao pobjednik iz one orijaške 17-godišnje borbe, da nije snagu crpao iz naroda. Otud ono nastojanje Centruma, da bude vazda u doticaju s narodom, a mnogo mu u tome pomagahu godišnji katolički kongresi. Windthorst ih nazivaše „jesenskim manevrima“ katoličkim. Dugi niz godina držao bi on u posljednjoj javnoj skupštini zaključni govor. To je bila želja njegove stranke. — Cijela Njemačka upiraše oči u slavnoga pobornika „za istinu, pravo i slobodu“. U tom svojem govoru on bi učinio facit čitavog sastanka i prikazao politički položaj, otkrio bi nove osnove i razvijao barjak za

novu borbu. Posljednji je put pribivao kongresu god. 1880. u Koblenzu. Neopisivo klicanje tisućâ kongresista pratilo je na tribunu, slabšna starca od 79 godina. Kao kip od mjedi stajao je on na tribuni, dok se klicanje stišalo i nastao grobni muk. Sad on prozbori krepko i jasno, da se lako razumjelo i u krajnjem kutu velike dvorane. Besjedio je dva sata s elokvencijom, koju osjećaš, ali je opisati ne možeš, a završio je drhtavim glasom: „U Božjoj je ruci, hoću li još ikad sudjelovati na sastanku. Ne budem li to mogao, a vi mi sačuvajte milu uspomenu i podajte tu nadu, da će me barem pratiti vaša molitva, kad me već ne bude“. Sve tiši mu bivaše glas, dok se prometne nečujnim gotovo šaptom.... I doista to je bio posljednji katolički sastanak, kojemu je Windthorst pribivao.

Dne 17. siječnja 1891. slavio je osamdesetu godišnjicu svoju. U parlamentu (rajhstagu) mu je o toj prigodi častitao predsjednik v. Levetzow uz živo odobravanje cijeloga zakonodavnoga zbora. Tronut zahvali Windthorst: „Gospodine predsjedniče! Dozvolite, da s nekoliko riječi zahvalim. Ovo je odlikovanje, koje ja brojim među najveća, što su me zapala za moга života. Najljepša vam hvala!“

Posljednji je put besjedio u rajhstagu 7. ožujka; 2209 puta govorio je u njemu. Dne 10. ožujka došao je u zastupničku komoru. Prijatelji opaziše, da mu nije dobro, pa ga za sjednice otpremiše kući. Imao je žestoku upalu pluća. Jedan mu Isusovac podijeli svetotajstva, koja je bolesnik sam zaškao. Iza svetog čina reći će Windthorst redovniku: „Ufam se, oče, da će mi dragi Bog biti milostiv; ja sam ipak za njegovu Crkvu po gdjejkoji put zašao u kreševo“. Car Vilim II. poslao je prije ponoći svog krilnog pobočnika, da se propita za zdravlje bolesnikovo, a sutradan dode i sam u njegov čedan stan.

Pet je samo dana bolovao. — U subotu ujutro 14. ožujka započe agonija. Pri potpunij svijesti molio

je molitve umirućih i kod riječi: „U ruke tvoje izručam duh svoj“ pusti veliku dušu svoju. — Još isti dan dadoše predsjednici obaju zakonodavnih tijela preminulom drugu poštu. Levetzow među ostalim reče: „Jedva će tko desno i lijevo i u sredini toliko manjkati koliko ova poštovana mala ekscelencija. Život njegov bijaše dragocjen, pun mučnog rada od mladosti do visoke starosti; radeći je i umro. Vi ste, gospodo, ustali u počast pokojniku. Počivao u miru!“

Za častima nije težio, ali je imao pogreb, koji je naličio triumu. Umro je siromašan. Veliki počasni dar, što mu ga je katolički narod ponudio, nije primio za sebe već za gradnju drage mu Gospine crkve u Hannoveru. Kad je god. 1888. dne 7. studenoga prvi put zazvonio s nje pozdrav Gospi, reče graditelju crkve: „To je najljepši čas moga života“.

Tu u srednjoj lađi tihog hrama Gospina počiva nakon teška boja za „istinu, pravo i slobodu“ plemeniti vitez Kristov.

M. Vanino D. I.

PABIRCI.

NAJSRETNIJI ČAS U ŽIVOTU MODERNOG BEZVJERCA.

Česki svećenik i pisac dr. Franjo Ksaver Novák piše na jednom mjestu svojih Svećeničkih problema (Kněžské problémy):

„Pohodio sam prije više godina istaknutoga modernog učenjaka. Stanovao je u krasnoj vili, bio je još u punoj muževnoj snazi, zdrav, općenito priznat za čovjeka uprav genijalnoga, s velikim prihodima,